

YOSHLANI MILLIY RUHDA TARBIYALASHDA TIZIMLI YONDASHUV MEZONLARI

Eshnazarova Gulzoda Jurakulovna
Samarqand Davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Yoshlarda milliy ruhni shakllantirish va uni yuksak darajada tarbiyalash xalqimiz ravnaqi, davlatimiz mustahkamligi, ma'naviy merosimizning davomiyligi hamda ma'rifatli jamiyat qurilishida muhim masalalardan biridir. Chunki har bir millatning o'z tarixi, urf-odatlar, qadriyatlari, tili va madaniyati mavjud. Shu jihatdan, yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash, ular uchun ajdodlarimizdan meros bo'lib kelayotgan qadriyatlarni chuqur o'rgatish hamda ularni zamonaviy dunyoqarash bilan uyg'unlashtirish davr talabiga aylandi. Avvalo, milliy ruh nimani anglatuvchi tushuncha ekanligiga to'xtalib o'tish lozim. Milliy ruh – bu xalqning o'ziga xos mentaliteti, tarixiy xotirasi, milliy g'ururi va ertangi kunga ishonchini ifoda etuvchi, yosh avlodni jipslashtiruvchi va ularni farovon hayot sari undovchi ma'naviy kuchdir.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, ma'naviy tarbiya, tizimli yondashuv, yoshlar tarbiyasi, an'analar, zamonaviylik, vatanparvarlik, milliy g'urur, oila tarbiyasi, ta'lim muassasalari.

Yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashning samarali amalga oshirilishi uchun ilk oila muhitidan boshlab to jamiyat taraqqiyoti zaminiga qadar uzluksiz davom etadigan tizimli harakatlar kerak bo'ladi. Oila – birinchi tarbiya maskani sifatida bolaga ona tili, milliy qadriyatlar, vatanparvarlik va mehnatsevarlik, insoniylik saboqlarini singdiradi. Ota-onalarning shaxsiy namunasi, uyda so'zlashiladigan til, to'y va an'analarga amal qilinishi, oilaviy tantanalar – bularning barchasi milliy ruh shakllanishida dastlabki asosdir. Shu jihatdan, har bir oila farzandini milliy qadriyatlarni qadrlashga, ajdodlar yo'liga hurmat bilan qarashga, davlat ramzlariga sadoqatli bo'lishga o'rgatishi lozim. Bu jarayon maktab va boshqa ta'lim muassasalarida davom ettiriladi. Maktabda bolalarga milliy tariximiz, qadimiy va zamonaviy adabiyotlar, san'at, milliy urf-odatlar, shoir va yozuvchilarimiz ijodi, buyuk mutafakkirlarning hayoti, shuningdek, xalqimiz boshdan kechirgan tarixiy davrlar haqidagi bilimlar chuqur o'rgatilishi darkor. Maktab darslarida o'quvchilar ko'pchilik bo'lib, guruh-guruh bo'lib ishlashlari, jamoada harakat qilishlari, yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirishi orqali ham milliy ruhni kuchli singdirish mumkin. Darsdan tashqari tadbirlar, milliy bayramlarda faol ishtirok, sport musobaqalari, badiiy chiqishlar ham yoshlarni vatanparvarlik, sadoqat va g'urur ruhida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi [1].

Yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashda ommaviy axborot vositalarining ham ahamiyati katta. Televizion ko'rsatuvlar, filmlar, radioeshittirishlar, matbuot orqali

yoshlar ongiga milliy qadriyatlar, buyuk ajdodlarimiz merosi, davlat ramzlari ahamiyati singdirilib borilishi kerak. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda, internetda tez tarqaladigan zamonaviy axborotning yoshlar ongiga ta'sirini inobatga olgan holda, milliy ruhda tarbiyalovchi kontentlarni ko'paytirish, yoshlar e'tiborini tarixiy filmlar, xalq og'zaki ijodi, milliy she'riyat va boshqa san'at turlariga jalb qilish muhimdir. Madaniyat va sport muassasalari, teatr, muzey, kutubxonalar ham milliy ruhni singdirishda katta hissa qo'shadi. Yoshlar uchun madaniy sayohatlar tashkil etish, tarixiy obidalar, muzey va yodgorliklarni ziyorat qilish, teatr tomoshalari, badiiy ko'rgazmalar va boshqa tadbirlar orqali milliy merosga hurmat tarbiyalanadi. Shu bilan birga, sport musobaqalarida qatnashish orqali yoshlar orasida sog'lom raqobat, jamoaviylik, milliy iftixor hissi ortadi. Yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashda diniy-ma'rifiy muassasalar, masjid, maktablar, diniy tadbirlar ham o'z o'rniga ega. Zero, islom dini va uning qoidalari xalqimizning ma'naviyatida, asrlar davomida shakllangan urf-odatlarida chuqur aks etgan. Diniy bayramlar, Qur'on o'qish, ezgu ishlar qilish, ota-onaga hurmat, keksalarga ehtirom – bularning barchasi milliy ruhni kuchli shakllantiradigan muhim omillardir [2].

Yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashda davlat va hukumat organlarining faoliyati beqiyosdir. Davlat tomonidan olib borilayotgan siyosat, qabul qilinayotgan qonun va dasturlar, yoshlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan mablag'lar, ta'limga e'tibor, sport va madaniyat sohasidagi yutuqlar ham milliy ruhni yuksaltirishga xizmat qilmoqda. Bunday tizimli ishlar natijasida yangi avlodga milliy qadriyatlar singdirilmoqda, yoshlar global tahdidlar va yot g'oyalarga qarshi immunitet hosil qilmoqda. Tizimli yondashuv mezonlariga kelganda, bu jarayonning sifatli va sifatli yo'lga qo'yilishi uchun bir nechta muhim mezonlar mavjud. Ulardan biri – uzluksizlik. Milliy tarbiya bir kunlik, qisqa muddatli emas, balki umr bo'yi davom etadigan jarayondir. Oila, bog'cha yoshidan boshlab, maktab, akademik va oliy ta'lim, ishlash davriga qadar kasbiy ko'nikmalar bilan birga milliy ruh ham hamroh bo'lmog'i lozim. Yana bir mezon – izchillik. Tarbiya bosqichma-bosqich, quyi bosqichdan yuqori bosqichga harakatlanishi, har bir yosh o'ziga xosliklarini hisobga olgan holda olib borilishi zarur. Shuningdek, milliy ruhda tarbiya jarayonida ona tili va adabiyoti, tarixiy xotira, milliy ramzlar va madaniyat asosiy ustuvorlikka ega bo'lishi lozim. Yana bir muhim mezon – individual yondashuvdir. Har bir yoshning tafakkuri, qiziqishi, salohiyati turli-tuman. Shu bois, bu jarayonda bolaning yoshi, intilish va qobiliyatidan kelib chiqib, mos tarbiyaviy usullarni tanlash maqsadga muvofiq. Bu esa, milliy ruh faqat ommaviy tushunchaga aylanishi emas, balki har bir kishining shaxsiy e'tiqodi va hayotiy mezoniga aylanishi uchun zamin yaratadi [3].

Tizimli yondashuvning yana bir asosiysi – jamiyatning barcha qatlamlari va institutlari o'zaro hamkorlikda faoliyat yuritishi. Oila asos bo'lsa, maktab va oliy ta'lim muassasalari chuqurlashtirib boradi, mahalla va ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy

tashkilotlar esa mazkur jarayonni yanada mustahkamlaydi. Yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash bo'yicha ijtimoiy, madaniy va axborot dasturlarini ishlab chiqish, targ'ibot va tashviqot ishlarini kuchaytirish maqsadga muvofiq. Tizimli yondashuvda samaradorlik va natijadorlik masalalari ham muhim o'rin tutadi. Yoshlarning hayot tarzida, qiziqishida, intilishida milliy qadriyatlar aks etayotganini kuzatish, farzandlar milliy liboslarni ko'proq kiyishlari, milliy adabiyot, san'at, tarixiy obyektlarga bo'lgan qiziqishning ortishi, vatanparvarlik ruhining kuchayishi natija ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, yoshlarning jamoat ishlarida faol bo'lishi, sport va madaniyat sohalarida muvaffaqiyatlarga erishishi ham milliy ruhda tarbiyaning samarasi sifatida baholanadi. Yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashda zamonaviy axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish ham muhim mezonlardan sanaladi. Bugungi kunda dunyo bo'ylab yoshlar orasida internet, telefon, kompyuterdan keng foydalanilmoqda. Shu jihatdan, mazkur axborot maydonini foydali, vatanparvarlik, milliy identitetni mustahkamlovchi vositalar va ilovalar, interfaol o'yinlar, videoroliklar bilan to'ldirish, yosh avlodni milliy ruhda kamol topgan, har qanday mashaqqat va sinovlarga bardosh bera oladigan insonlar etib tarbiyalash uchun xizmat qiladi. Shu o'rinda, ta'kidlab o'tish zarurki, har bir avlod kelajak bunyodkori, taraqqiyot harakatlantiruvchi kuch bo'lib, uning rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Zamonaviy dunyoda yoshlarga milliy ruhda, EZGULIKNI tarannum etuvchi mafkura asoslarida tarbiya berish – bu nafaqat hozirgi davr, balki kelajak uchun ham muhim strategiyadir. Chunki kuchli milliy g'urur, yuksak vatanparvarlik hissi, mustahkam ma'naviy asosga ega yosh avlodgina yot g'oyalarga, tahdid va xurujlarga qarshi kurasha oladi, erkin va mustaqil hayotga kafolat bo'ladi [4].

Bu borada o'quvchilar va talabalarning mustaqil fikrlash, dunyoqarashining kengayishi uchun shaxsiy rivojlanish darslari, zamonaviy trening va seminarlar, taniqli milliy arboblardan, san'atkor va sportchilardan, yozuvchilardan bilan uchrashuvlar katta samara beradi. Ularda faol va ijtimoiy faollik ko'nikmalari shakllantiriladi, milliy manfaatlarni xalqaro maydonda ilgari surish, o'z shaxsiy salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun yetarli bilim va ko'nikmalar hosil qilinadi. Bunda olib borilayotgan tashkiliy, metodik va amaliy ishlar samarali bo'lishi uchun muntazam monitoring, tajriba almashish, ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish ham zarur. Yana bir muhim omil – ota-onalarning malakasi va ma'naviyatini oshirishdir. Ular uchun maxsus seminarlar, o'quv dasturlari, ma'naviy-ma'rifiy uchrashuvlar tashkil qilish, oilaviy qadriyatlarni asrab-avaylash, yoshlarni ilm-fanga, ezgulik va insofga yo'naltirishda amaliy yordam ko'rsatadi. Ayniqsa, bugungi kun sharoitida yangi texnologiyalarning rivojlanishi, globallashtirish sharoitida milliy ruh va qadriyatlar saqlanib qolishi uchun muqim asoslarni yaratish zarur. Yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash mezonlarining yana biri – faol ijtimoiy hayotga, jamiyatdagi dolzarb muammolar yechimi va islohotlarga ongli munosabatni shakllantirishdir. Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, milliy qadriyatlarga sadoqat,

yoshlarning davlat va jamiyat oldidagi mas'uliyatini oshiradi, har qanday qiyinchiliklarga bardoshli, har tomonlama yetuk va mustaqil fikrlovchi insonlar kamol topishiga xizmat qiladi. Jamiyat uchun foydali, yurtimiz taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shuvchi barkamol avlod aynan milliy ruhda yetuk tarbiyaning mahsulidir. Qolaversa, yoshlarni keng dunyoqarash va ochiqlik asosida tarbiyalash, zamon bilan hamnafas bo'lishiga erishish muhim. Bu esa milliy an'analar, zamonaviy bilimlar va innovatsion yondashuvlarda uyg'unlikni talab qiladi. Bugungi globallashtirish davrida yoshlar uchun xorijlik do'stlar orttirish, chet ellarda o'qish, xalqaro loyihalarda ishtirok etish imkoniyatlari mavjud. Bunday imkoniyatlardan to'g'ri foydalangan holda, yoshlar milliy o'zlik va ruhni asrab, yangilikka ochiq bo'lishlari lozim [5].

Xulosa: Shunday qilib, yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashda tizimli yondashuv quyidagi elementlarni o'z ichiga olishi kerak: uzluksizlik, izchillik va rejalilik, individual yondashuv, barcha ijtimoiy institutlar hamkorligi, samaradorlik va natijadorlikni baholash, zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish, xalqaro tajriba va ilg'or yutuqlarni o'rganish, keng dunyoqarash va ochiqlik, amaliy faoliyatga yo'naltirish va doimiy monitoring. Ushbu mezonlarga qat'iy rioya etilgandagina, biz kelajak avlodni milliy ruh, vatanparvarlik va insoniy fazilatlarda yetuk, bilimli, zamonaviy dunyoni o'zlashtirgan insonlar etib tarbiyalay olamiz. Milliy ruh – bu, avvalo, yoshlarda o'z o'tmishi va kelajagi uchun mas'uliyat tuyg'usining shakllanishi, tarixiy, madaniy va ma'naviy boyliklarning avloddan-avlodga o'tishiga kafolat beruvchi mustahkam poydevordir. Yosh avlod tarbiyasida bu ulug' maqsadlarga erishish uchun barchamizga katta mas'uliyat yuklanadi. Tizimli va har tomonlama uyg'un yondashuv orqali mustahkam, barkamol, o'z millatiga xizmat qiladigan sog'lom e'tiqodli yoshlarni voyaga yetkazish zaminimiz gullab-yashnashi, davlatimiz kuch-qudrati, milliy qadriyatlarimiz abadiyligi asosidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdug'aniyev, O. (2018). "Yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning dolzarb masalalari". Ma'naviyat, 4(18), 23-30.
2. Abdullayeva, Z. (2019). "O'zbekiston yoshlarini milliy ma'naviyat ruhida tarbiyalashda zamonaviy yondashuvlar". O'zbekiston tarixi, 2(35), 112-119.
3. Akramova, R. (2021). "Yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash: muammolar va yechimlar". Pedagogika fanlari, 2(15), 45-53.
4. Botirov, Sh. (2019). "Yosh avlod milliy o'zlikni anglashida tarbiyaning o'rni". O'zbekiston yoshlari, 3(23), 65-72.
5. Egamberdiyev, B. (2017). "Milliy ruh va yoshlar tarbiyasi: nazariya va amaliyot". Ijtimoiy fanlar, 1(9), 83-89.
6. Karimova, N. (2020). "Ta'lim tizimida milliy g'oya va yoshlar tarbiyaviy jarayonining integratsiyasi". O'zbekiston pedagogikasi, 6(39), 91-98.

7. Norboyeva, D. (2022). "Milliy an'analar va zamonaviy oila: yoshlarni tarbiyalashda tizimli yondashuv." Ijtimoiy taraqqiyot, 4(17), 37-43.
8. Qosimova, M. (2021). "Milliy qadriyatlar asosida yetuk yoshlarni tarbiyalashda tizimli yondashuvlar". Vatanparvarlik va ma'naviyat, 2(7), 50-58.

